

DE VERSNELLING VAN DE STRAFRECHTSPLEGING MET INSTEMMING VAN DE VERDACHTE

Is de invoering van een 'guilty plea' naar
Angelsaksisch model wenselijk?

Bart De Smet*

1. Inleiding¹

In organisaties waarvan de structuren overbelast zijn, ontstaat vaak de tendens om uit zelfbehoud van de oorspronkelijke basisprincipes af te wijken. Sedert enige jaren is een vergelijkbare evolutie in de strafrechtsbedeling merkbaar. In de meeste Westeuropese landen moet worden vastgesteld dat het strafrechtssysteem te kampen heeft met ernstige capaciteitsproblemen, in die zin dat onmogelijk alle strafzaken door de vonnisgerechten kunnen worden afgehandeld.² Deze situatie, die gedeeltelijk kan worden toegeschreven aan een wanverhouding tussen het aantal gepleegde misdrijven en de beschikbare werkingsmiddelen van het gerecht, heeft de strafrechtspiegling sterk getekend. Enerzijds is de wetgever door de overbelasting van het strafrechtssysteem genoodzaakt nieuwe controlestelsels tot ontwikkeling te brengen, zoals o.m. het administratief sanctierecht.³ Met het oog op de handhaving van tal van technische reglementeringen werden door de wetgever gespecialiseerde administraties opgericht, die onder bepaalde voorwaarden geldboetes kunnen opleggen.⁴ Anderzijds is door de beperkte verwerkingscapaciteit van de vonnisgerechten het openbaar ministerie genoodzaakt selectief op te treden bij het uitoefenen van de vervolgingsfunctie, zoniet riskeert het hele strafrechtssysteem te verstopen. In de huidige rechtspraak wordt het overgrote deel van de strafzaken in het vooronderzoek afgehandeld, hetzij door een minnelijke schikking⁵ hetzij

* Aspirant N.F.W.O., Universiteit Antwerpen (U.I.A.).

1. Met dank aan Prof. Dr. C. VAN DEN WYNGAERT, voor haar gewaardeerde hulp bij het totstandkomen van deze bijdrage.

2. VAN DEN WYNGAERT, C., 'Foreword', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, Londen, Butterworths, 1993, p. 1.

3. Zie DE NAUW, A., 'L'évolution législative vers un système punitif administratif', *R.D.P.*, 1989, 337-387 en *Les métamorphoses administratives du droit pénal de l'entreprise*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 190 p.

4. Zo is krachtens art. 27 e.v. Wet van 5 augustus 1991 tot bescherming van de economische mededinging de Raad voor de Mededinging (*B.S.*, 11 oktober 1991) bevoegd een administratieve sanctie op te leggen aan diegene die de regels betreffende de mededingingspraktijken (art. 2 tot 5) of betreffende de concentraties (art. 9 en 10) heeft overtreden.

5. Omdat de Strafwet van openbare orde is, werd de term *minnelijke schikking* door art. 1 Wet van 28 juni 1984 (*B.S.*, 22 augustus 1984), zoals gewijzigd door art. 1 Wet van 10 februari 1994 houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken (*B.S.*, 27 april 1994), vervangen door *verval van de strafvordering tegen betaling van een geldsom* (*V.S.B.G.*). Hoewel deze juridisch geijkte term inderdaad de publicrechtelijke aard van deze vereenvoudigde afhandelingswijze accentueert, verkiezen we toch de term *minnelijke schikking* te behouden, omdat dit begrip ingeburgerd is. Bovendien is o.i. het gebruik van de term *minnelijke schikking* verantwoord omdat deze afhandelingswijze in praktijk door onderling overleg met de verdediging kan tot stand komen (cf. *infra*, 3).

door een sepot.⁶ De beleidsvrijheid van het O.M. om misdrijven tijdens het vooronderzoek af te handelen, is recent toegenomen door de regeling inzake de bemiddeling in strafzaken, zoals die krachtens de Wet van 10 februari 1994 werd ingevoerd.⁷

Ten slotte heeft de regering onlangs besloten de verwerkingscapaciteit van het gerechtelijk apparaat te verhogen door de invoering van het 'snelrecht'. De voorgestelde regeling inzake de *oproeping bij proces-verbaal* zou het O.M. toelaten een zaak na een summier uitgevoerd opsporingsonderzoek rechtstreeks naar het vonnisgerecht te verwijzen.⁸ Dezelfde doelstelling komt ook aan bod in de voorgestelde procedure van *onmiddellijke verschijning*, die toepasselijk zou zijn ingeval de aanhouding van de verdachte noodzakelijk is voor de openbare veiligheid.⁹ In beide gevallen zou de fase van het gerechtelijk onderzoek door het O.M. kunnen worden overgeslagen, zodat de feiten binnen een korte tijdsspanne kunnen berecht worden.

In het debat aangaande de versnelling van de strafrechtsbedeling is relatief weinig aandacht besteed aan de mogelijke invoering van een op de Angelsaksische rechtstraditie geïnspireerde *plea of guilty*-procedure. Kenmerkend voor deze vereenvoudigde strafprocedure is dat het onderzoek ter terechtzitting met instemming van de beklaagde wordt beperkt tot een debat over de strafmaat. Slechts voor zover de beklaagde de hem ten laste gelegde feiten betwist of een verweermiddel opwerpt, zullen de regels betreffende de beoordeling van de schuldvraag moeten toegepast worden. In rechtssystemen waar een *plea of guilty*-procedure van kracht is, worden deze regels bijgevolg herleid tot vormvoorschriften van subsidiaire aard.

Hoewel de *plea of guilty* een van oorsprong Angelsaksische rechtsfiguur is, kan deze procedure niet langer worden beschouwd als een typisch produkt van de Anglo-Amerikaanse rechtscultuur. Recent werd de *plea of guilty* immers ingevoerd of voorgesteld in landen met een traditioneel inquisitoire rechtscultuur. Met het oog op de versnelling van de strafrechtspleging werd de *plea of guilty*-procedure in 1987 door de Raad van Ministers van de Raad van Europa als oplossing aanbevolen.¹⁰ Een verdachte die vrijwillig de hem ten laste gelegde feiten erkent, mag, volgens de Raad van Ministers, niet te lang in onzekerheid blijven over de strafmaat.¹¹ Daarom werd een vereenvoudigde strafrechtspleging, waarbij de regels betreffende de behandeling ten gronde worden overgeslagen, in deze hypothese noodzakelijk geacht. Geïnspireerd door deze aanbevelingen, werd de *plea of guilty*-procedure recent in Frankrijk en Nederland voorgesteld als middel tot versnelling van de strafrechtspleging (cf. *infra*, 2.4. en 2.5.). In Italië daarentegen werd de

6. Zie o.m. JANSSEN, C. en VERVAELE, J., *Le ministère public et la politique de classement sans suite*, Brussel, Bruylant, 1990, p. 76 e.v.; DE NAUW, A., 'Het gaat niet alleen om het openbaar ministerie', *R.W.*, 1991-92, p. 1073; VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, p. 42.

7. Wet van 10 februari 1994 houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, *B.S.*, 27 april 1994.

8. Voorstel van wet van 3 februari 1994 betreffende de politierechtbanken, *Gedr. St.*, Senaat, Zitting 1993-94, 209-1.

9. Ontwerp van wet van 13 juli 1993 houdende een aantal bepalingen tot versnelling en modernisering van de strafrechtspleging, *Gedr. St.*, Senaat, zitting 1992-93, 819-1.

10. Raad van Ministers van de Raad van Europa, *Simplification de la justice pénale*, Aanbeveling n° R (87)18, 17 september 1987, Straatsburg, 1988, p. 13-14.

11. *Ibidem*, Exposé des Motifs, p. 33.

plea of guilty-procedure effectief ingevoerd om een efficiënte strafrechtsbedeling te verzekeren (cf. *infra*, 2.3.).

Om verschillende redenen is het nuttig zich af te vragen of in België een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten noodzakelijk is om de effectiviteit en de kwaliteit van de strafrechtspleging te verbeteren. Onmiskenbaar biedt de *plea of guilty*-procedure namelijk de mogelijkheid om de overbelasting van het strafrechtssysteem gedeeltelijk te verminderen. Enerzijds kan het vooronderzoek tot een minimum worden beperkt, vermits de bekentenis van de verdachte het enige bewijs is dat voor de toepassing van de *plea of guilty*-procedure is vereist. Hierdoor is het mogelijk het vooronderzoek af te ronden zodra de verdachte heeft verklaard ter zitting schuldig te pleiten, zelfs indien niet alle noodzakelijke bewijzen door het O.M. of de onderzoeksrechter werden verzameld. Anderzijds kan door invoering van de *plea of guilty*-procedure de fase ter terechtzitting worden beperkt tot de straftoemeting. In de praktijk blijkt namelijk dat een groot aantal beklaagden de hen ten laste gelegde feiten erkent of een eerder afgelegde bekentenis bevestigt, zodat het onderzoek ter terechtzitting in vele gevallen *de facto* wordt herleid tot een debat over de op te leggen straf. Vanuit deze achtergrond kan men zich afvragen of de vormvoorschriften inzake het onderzoek ter terechtzitting niet aan een fundamentele herziening toe zijn. Gesteld dat de vormvoorschriften betreffende de behandeling van de zaak ten gronde door de wetgever worden beperkt tot de categorie van beklaagden die de tenlastelegging betwist, dan zou de verwerkingscapaciteit van de vonnisgerechten sterk kunnen uitgebreid worden.

Bovendien biedt een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten, volgens de resolutie R (87) 18 van de Raad van Ministers, voordelen voor elke partij in het strafproces.¹² Enerzijds zal de beklaagde door schuldig te pleiten niet te lang in onzekerheid blijven over het resultaat van het strafproces. Verder zal hij kunnen rekenen op strafvermindering, die wettelijk of jurisprudentieel is bepaald als compensatie voor de door hem aanvaarde afstand van het recht op een behandeling van de zaak ten gronde (cf. *infra*, 2). Anderzijds wordt de werklast van de vonnisrechter en van het O.M. verminderd indien de vereenvoudigde procedure veelvuldig wordt aangewend. De tijd die door toepassing van de vereenvoudigde procedure vrijkomt, kan dan worden besteed aan het strafrechtelijk onderzoek in complexe materies.

Alvorens de voor- en nadelen van de *plea of guilty*-procedure te onderzoeken, is het noodzakelijk het Anglo-Amerikaanse rechtssysteem, waar deze vereenvoudigde procedure van oudsher bestaat, in het kort te schetsen. Historisch is de accusatoire Angelsaksische strafprocedure verbonden met de juryrechtspraak, die in de *Assises of Clarendon* (1166) door Hendrik II als een fundamentele waarborg werd erkend.¹³ Opdat een strafprocedure eerlijk zou verlopen, werd het recht te worden berecht door burgers van dezelfde stand (*peers*) essentieel geacht.¹⁴ In de Verenigde Staten werd het recht op een behandeling van de zaak ten gronde als fundamen-

12. Raad van Ministers van de Raad van Europa, *Simplification des la justice pénale*, Exposé des Motifs, o.c., p. 33.

13. PLUCKNETT, T.F.T., *A Concise History of the Common Law*, Londen, Butterworths, 1956, p. 19; HAND, G.J. & BENTLEY, D.J., *The English Legal System*, Londen, Butterworths, 1977, p. 36.

14. CROSS, G. & HALL, G.D.G., *The English Legal System*, Londen, Butterworths, 1964, p. 35 e.v.; HOLDSWORTH, W., *A History of English Law*, Londen, Methuen & Co., 1956, 7^e uitgave, p. 49.

teel recht opgenomen in de Grondwet (VIe Amendement). Doordat de Angelsaksische strafprocedure principieel is afgestemd op de juryrechtspraak, is het zwaartepunt van deze procedure geconcentreerd in het onderzoek ter terechtzitting. Tijdens dit processtadium treedt de jury op als feitenrechter, die de schuldvraag uitsluitend beoordeelt aan de hand van gegevens die ter terechtzitting door de partijen worden voorgedragen.¹⁵ Alle bewijzen die door partijen in een voorgaande procesfase werden verzameld, moeten daarom opnieuw ter terechtzitting worden overgedaan. De taak van de rechter is hoofdzakelijk beperkt tot het uitoefenen van een controle op de rechtmatigheid van het voorgebrachte bewijsmateriaal en tot het bepalen van de strafmaat.¹⁶

Uit dit stramen vloeit voort dat de beoordeling van de strafzaak door de jury een erg omslachtige procedure is, die onmogelijk in alle strafzaken kan worden toegepast. Gesteld dat alle verdachten gebruik zouden maken van het recht door medeburgers te worden berecht, dan is een overbelasting van het strafrechtssysteem hoogstwaarschijnlijk onvermijdelijk. Vanuit de praktijk is daarom de noodzaak ontstaan de normale procedure voor de jury tot een minimum te beperken.¹⁷ Deze doelstelling kan worden gerealiseerd door een *plea of guilty*-systeem, dat principieel berust op een bonus-mechanisme: indien de verdachte bereid is afstand te doen van de hem toegekende proceswaarborgen, zal hij kunnen rekenen op strafvermindering. Zowel in de Verenigde Staten als in het Verenigd Koninkrijk stelt men vast dat het overgrote deel van de verdachten (ong. 90%) schuldig pleit¹⁸, zodat het traditionele *trial by jury* nog slechts in een kleine minderheid van de zaken wordt toegepast. Hoofdzakelijk kan deze evolutie worden verklaard door de impact van informele onderhandelingen, met de strafmaat of de tenlastelegging als voorwerp, op de keuzevrijheid van de verdachte.

Als uitgangspunt kunnen wij stellen dat de *plea of guilty* is gebaseerd op de visie dat processuele vormvoorschriften ingevolge een vrije beslissing van de verdachte uitgeschakeld kunnen worden. Logischerwijze zal deze beslissing hoofdzakelijk worden gedetermineerd door twee factoren, met name de inhoud van de tenlastelegging en de mogelijke strafvermindering. Precies vanuit deze achtergrond heeft zich de praktijk ontwikkeld waarbij de procespartijen d.m.v. informele onderhandelingen trachten een overeenstemming over één of beide elementen te bereiken. Vermits het gerechtelijk apparaat tijd en middelen kan besparen wanneer de verdachte schuldig pleit, is de kans groot dat de vervolgende partij de vrijwillige medewerking van de verdachte zal stimuleren door informele onderhandelingen

15. SPENCER, J., 'Le procès pénal en Angleterre', in *Procès pénal et droits de l'homme; vers une conscience européenne*, Parijs, P.U.F., 1992, p. 118-119; HARRIS, D.A., 'The constitution and truth seeking: a new theory on expert services for indigent defendants', *Journal of criminal law & criminology*, 1993, p. 500.

16. SMITH, A.T.H., 'England and Wales', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, VAN DEN WYNGAERT, C. e.a. (ed.), Londen, Butterworths, 1993, p. 92-94.

17. BAILEY, S.H. en GUNN, N.J., *Smith and Bailey on the Modern English Legal System*, Londen, Sweet & Maxwell, 1991, p. 595.

18. CATALDO, B.F., KEMPIN, F.G., STOCKTON, J.M. & WEBER, C.M., *Introduction to Law and the Legal Process*, New York, J. Wiley & Sons, 1973, p. 125; LAURIE, P., 'Negotiations between the defendant and the police', in *Criminal justice. Selected readings*, Londen, Martin Robertson, 1978, p. 91; HALL, P., 'Rechtsbescherming onder druk; over de uitholling van de "Miranda rules" in Amerika en vergelijkbare tendensen met betrekking tot de cautie in Nederland', *Recht en Kritiek*, 1993, p. 36.

te starten. Telkens wanneer eenzelfde objectief simultaan door twee concurrerende partijen wordt nagestreefd, zullen deze partijen o.i. pogen hun belangen te harmoniseren. De *guilty plea* is daarom meestal niet te beschouwen als een daad van berouw of wroeging van de verdachte, maar als het resultaat van een onderling akkoord tussen hem en de vervolgende partij.

Het bestaan van een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten heeft in het Angelsaksische strafrechtssysteem aanleiding gegeven tot een informeel onderhandelingsproces, dat doorgaans wordt bestempeld als *plea bargaining*.¹⁹ Al naargelang het voorwerp van de onderhandeling kan deze praktijk worden onderverdeeld in twee vormen: in geval van *sentence bargaining* heeft het processueel akkoord over de *plea of guilty* betrekking op de straftoemeting, terwijl de *charge bargaining* refereert aan een akkoord over de inhoud van de tenlastelegging.²⁰ In beide gevallen kunnen processuele waarborgen uit het strafprocesrecht, dat traditioneel tot het publiek recht wordt gerekend, door overeenkomsten van privaatrechtelijke aard buiten werking worden gesteld. Het verschil tussen beide vormen van *plea bargaining* heeft ook gevolgen voor de partijen en justitiële instanties die bij het akkoord betrokken zijn. Vermits enkel de rechter bevoegd is te oordelen over het toekennen van strafvermindering, zal bij *sentence bargaining* de rechter rechtstreeks deelnemen aan het onderhandelingsproces met de verdediging. Hierdoor berust *sentence bargaining* op een verticale onderhandelingsstructuur, in die zin dat het processueel akkoord over de *plea of guilty* (in ruil voor strafvermindering) tot stand komt tussen een procespartij en de rechter. Vooral in het Verenigd Koninkrijk wordt deze vorm van *plea bargaining* in de praktijk aangewend om de accusatoire modelprocedure tot een minimum aantal zaken te beperken.

De *charge bargaining* daarentegen kan het best worden omschreven als een rechtstreekse onderhandeling tussen de verdachte en de vervolgende partij over de inhoud van de tenlastelegging. Deze vorm van *plea bargaining*, die vooral in de Verenigde Staten de keuzevrijheid van de verdachte beïnvloedt (cf. *infra*, 2.1.), is bijgevolg gebaseerd op een horizontale onderhandelingsstructuur.

Zoals blijkt uit de praktijk van de Anglo-Amerikaanse strafrechtspleging, heeft de introductie van een *plea of guilty*-procedure verregaande gevolgen op de wijze waarop strafzaken worden afgehandeld. Doordat de strafprocedure ruimte biedt voor een processueel zelfbeschikkingsrecht van de verdachte en voor informele akkoorden over procesvoorschriften, wordt het concrete verloop van de strafprocedure steeds moeilijker te voorspellen. De discussie omtrent de wenselijkheid van een vereenvoudigde procedure voor bekende verdachten zal daarom gekoppeld worden aan de vraag of processuele regels door de procespartijen buiten werking kunnen worden gesteld.

19. DORWLING-CARTER, M., 'Faut-il supprimer le juge d'instruction?', *J.C.P.*, 1990, I, 3458, § 22; WAQUET, P., 'Réflexions sur les rapports de la Commission Justice Pénale et Droits de l'Homme', *R.S.C.*, 1991, p. 523.

20. In die zin zie CORSTENS, G.J.M., 'Consensualiteit', *Delikt en Delinkwent*, 1994, p. 7.

2. De toepassing van de plea of guilty-procedure in rechtsvergelijkend perspectief

2.1. DE AMERIKAANSE PRAKTIJK VAN DE 'CHARGE BARGAINING'

Vooral sedert de ontwikkeling van de stadscriminaliteit in de jaren '30, bleek het onmogelijk alle zaken conform de bepalingen van de Amerikaanse Grondwet aan het oordeel van een jury te onderwerpen.²¹ Vanuit deze situatie heeft zich de praktijk van de *charge bargaining* ontwikkeld, die volgens het Supreme Court als een essentiële component van de Amerikaanse strafprocedure moet worden beschouwd.²² Vermits de *District Attorney* bij het vervolgen van misdrijven over een verregeande discretionaire bevoegdheid beschikt, zijn verschillende varianten van deze rechtspraktijk mogelijk. Enerzijds kan de *District Attorney*, in ruil voor een *guilty plea*, de oorspronkelijke tenlastelegging (b.v. *murder*) wijzigen in het voordeel van de verdachte (b.v. *manslaughter*). Verder kan de *District Attorney*, in geval van meerdaadse samenloop, voorstellen de tenlastelegging tot slechts één misdrijf te beperken in geval de verdachte zich bereid toont schuldig te pleiten.

Om verschillende redenen heeft de *plea bargaining* in de loop van de 20e eeuw een drastische uitbreiding gekend. Vooreerst moet worden opgemerkt dat de *District Attorney* rechtstreeks wordt verkozen, zodat, met het oog op een eventuele herverkiezing, hij er alle belang bij heeft zo goed mogelijk te scoren.²³ Vermits een hoge graad van veroordelingen precies kan worden bereikt door een ruime toepassing van de *plea of guilty-procedure*, zal de *District Attorney* in regel bereid zijn de tenlastelegging in onderling overleg met de verdachte op te stellen.²⁴ Verder is de *District Attorney* bij het vervolgen van misdrijven beperkt door de financiële middelen die hem jaarlijks door de Staat worden ter beschikking gesteld. Hierdoor is de *District Attorney* genoodzaakt een kosten-baten analyse door te voeren, die er in regel op neerkomt slechts tijd en geld te investeren in geval de feiten als zeer ernstig kunnen worden beschouwd.²⁵ Vooral indien het justitieel apparaat in strafzaken te kampen heeft met overbelasting, is de vervolgende partij genoodzaakt het overgrote deel van de strafzaken ingevolge *plea bargaining* af te handelen.²⁶ Ten slotte kan de *District Attorney* opteren een zaak door *plea bargaining* af te handelen om de strenge bewijsregels in strafzaken te ontwijken. Vermits in de meeste deelstaten de schuldvraag door de juryleden met unanimitieit moet worden beslecht, zal de *District Attorney* doorgaans met de verdachte onder-

21. BODENHAMER, D.J., *Fair Trial. Rights of the Accused in American History*, New York, Oxford University Press, 1992, p. 86.

22. S.C., *Santabello v. New York*, 404 U.S. 257 (1971), zoals geciteerd door REID, S.T., *Crime and Criminology*, New York, Holt, Rinehart & Winston, 1985, p. 453.

23. KARLEN, D. en SCHULTZ, J.L., 'Justice in Action', in *The Rights of the Accused*, Beverly Hills, Sage Publ., 1972, p. 138.

24. POUND, R., *Criminal Justice in America*, New York, Da Capo Press, 1972, p. 184; MORAN, T.K. en COOPER, J.L., *Discretion and the Criminal Justice Process*, Port Washington, Ass. Faculty Press, 1983, p. 30; SALAS, D., *Du procès pénal*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1992, p. 202.

25. RICHERT, J.P., 'La procédure du "plea bargaining" en droit américain', *R.S.C.*, 1975, p. 383; ELDER, H.W., 'Trials and Settlements in the Criminal Courts: an Empirical Analysis', *Journal of Legal Studies*, 1989, p. 193.

26. HUMPHREYS, B.I., 'Taking Control', *The Lawyers Magazine*, American Bar Association, april 1994, p. 47.

handelen indien een strafrechtelijke veroordeling hem niet haalbaar lijkt te zijn.²⁷ Deze factoren hebben ertoe geleid dat ruim 90% van alle verdachten ten gevolge van *plea bargaining* uiteindelijk schuldig pleit, zodat de Amerikaanse strafrechtspleging zich hoofdzakelijk achter de schermen afspeelt.

Het akkoord dat *inter partes* tussen de verdachte en de *District Attorney* wordt afgesloten, is aan geen enkele inhoudelijke voorwaarde onderworpen. Zelfs de zwaarste feiten kunnen, in elke stand van het onderzoek, discretionair door de *District Attorney* worden geherkwalificeerd indien de verdachte bereid is schuldig te pleiten. Op formeel vlak daarentegen is het bereikte akkoord onderworpen aan een rechterlijke controle, waarbij ingevolge jurisprudentie van het Supreme Court moet nagegaan worden of dit akkoord zonder dwang tot stand kwam. In het arrest *Brady* heeft het Supreme Court uitdrukkelijk gesteld dat de *plea of guilty* slechts door de rechter mag worden aanvaard indien deze proceshandeling bewust en vrijwillig door de verdachte werd gesteld.²⁸ Op basis van deze jurisprudentie is de rechter verplicht een marginale controle op de *plea of guilty* uit te oefenen. Indien zou blijken dat het tussen de partijen bereikte akkoord is aangetast door een ongeoorloofde pressie van de *District Attorney*, is de rechter ingevolge deze jurisprudentie verplicht de bij Grondwet bepaalde standaardprocedure in werking te stellen. In de praktijk blijkt nochtans dat de rechterlijke controle op de toepassing van *plea bargaining* louter formeel van aard is, vermits de rechter vrijwel automatisch instemt met het besluit van de verdachte om schuldig te pleiten.²⁹ Hierdoor wordt het Amerikaanse strafproces in feite volledig gedomineerd door het resultaat van informele onderhandelingen tussen de vervolgende partij en de verdachte.

2.2. DE BRITSE PRAKTIJK VAN DE 'SENTENCE BARGAINING'

In tegenstelling tot in de Verenigde Staten, heeft een processueel akkoord tussen de *prosecutor* en de verdachte betreffende de kwalificatie van de feiten in het Verenigd Koninkrijk vooralsnog geen enkele rechtswaarde. Dit verschil vloeit voort uit de beoordelingsvrijheid van de rechter, die niet gebonden is aan de hem voorgedragen strafrechtelijke kwalificatie. Een informeel akkoord tussen de verdachte en de vervolgende partij kan in principe niet voor de rechter worden afgedwongen. Hoewel dit door sommigen wordt tegengesproken³⁰, betekent deze beperkte procesautonomie echter niet dat *plea bargaining* in het Verenigd Koninkrijk geheel onbestaande is. Het enige verschil met de Amerikaanse *plea bargaining* is dat niet

27. RICHERT, J.P., *l.c.*, p. 383.

28. 'Waivers of Constitutional Rights not only must be voluntary be knowing, intelligent acts done with sufficient awareness of the relevant circumstances and likely consequences'; S.C. Brady v. U.S., 397 U.S. 742 (1970), zoals besproken door GORA, J.M., *Due Process of Law*, New York, American Civil Liberties Union, 1978, p. 90.

29. NIMMER, T., 'Judicial reform: informal process and competing effects', in *The Potential for Reform of Criminal Justice*, Beverly Hills, Sage Publ., 1974, p. 211; KRATCOSKI, P.C. en WALKER, D.B., *o.c.*, p. 181; SCOTT, R.E. en STUNTZ, W.J., 'Plea bargaining as a contract', *Yale Law Review*, 1992, p. 1959.

30. Zie b.v. de opinion van Lord SCARMAN in de zaak Atkinson [1978] 1 W.L.R. 425: 'plea bargaining has no place in English criminal law', gecit. door SMITH, A.T.H., 'England and Wales', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, VAN DEN WYNGAERT, C. e.a. (ed.), Londen, Butterworths, 1993, p. 98.

over de tenlastelegging, maar wel over de op te leggen straf kan onderhandeld worden. In het arrest Harper, heeft het *Court of Appeal* gesteld dat een billijke strafvermindering door de rechter mag worden toegekend indien de beklaagde schuldig pleit.³¹ Volgens het Hof is een reductie van de straf (*sentence discount*) in deze hypothese gerechtvaardigd omdat door toepassing van de *plea of guilty*-procedure een dure en tijdrovende juryrechtspraak wordt vermeden. Als gevolg van deze jurisprudentie zal de beklaagde die bij aanvang van zijn proces schuldig pleit, principieel kunnen rekenen op een strafvermindering van één derde.³² Indien daarentegen de verdachte oorspronkelijk zijn onschuld staande hield en pas in een gevorderd stadium van de terechtzitting schuldig pleit, zal het voordeel van strafvermindering veel kleiner zijn. Deze pragmatische overweging werd tevens gevolgd door het *House of Lords*, dat in het arrest Cain het verschil in straftoemeting tussen een *guilty plea* en een *not guilty plea* geoorloofd achtte.³³ Ongetwijfeld wordt door deze jurisprudentie een niet geringe druk op de beklaagde uitgeoefend om schuldig te pleiten.³⁴ Zo blijkt dat tijdens de rechtspleging voor de *Crown Court* het merendeel van de beklaagden hun oorspronkelijke *not guilty plea* omzetten in een *guilty plea*.³⁵

Vanuit deze achtergrond heeft zich de praktijk ontwikkeld waarbij de raadsman van de verdachte op informele wijze tracht te achterhalen welke strafvermindering de rechter bereid is toe te kennen in geval zijn cliënt schuldig zou pleiten. Indien de advocaat de garantie van een strafvermindering heeft verkregen, zal hij doorgaans zijn cliënt adviseren de hem ten laste gelegde feiten te erkennen. Zoals uit een studie van J. BALDWIN en M. McCONVILLE blijkt, komt deze vorm van *plea bargaining* in de Britse rechtspraak veelvuldig voor.³⁶ Deze praktijk, die als *sentence bargaining* kan worden bestempeld, staat nochtans op gespannen voet met de neutraliteit die de rechter bij de accusatoire behandeling van de zaak moet nastreven. Op initiatief van de advocaat wordt de rechter in kennis gesteld van aspecten die niet tijdens de openbare terechtzitting worden behandeld, wat nadelig kan zijn voor de verdachte indien hij toch zou besluiten zijn onschuld staande te houden.

De discussie over de toelaatbaarheid van *plea bargaining* in de Britse strafprocedure werd onlangs hernomen door de *Royal Commission on Criminal Justice*, die in 1991 door de *Home Secretary* werd opgericht om de oorzaken van de recente reeks gerechtelijke dwalingen (*miscarriages of justice*) te onderzoeken. Opmerkelijk in het door de Commissie uitgebrachte eindrapport zijn de voorstellen om een Amerikaans geïnspireerde *charge bargaining* in het Britse strafprocesrecht in

31. C.A., R. Harper [1967] 3 All. E.R., zoals besproken door BALDWIN, J. en McCONVILLE, M., 'The Influence of the Sentencing Discount in Inducing Guilty Pleas', in *Criminal Justice. Selected Readings*, Londen, Martin Robertson, 1978, p. 117-118.

32. ZANDER, M., *A Matter of Justice. The Legal System in Ferment*, Oxford, Oxford University Press, 1989, p. 189.

33. House of Lords, Cain [1976] Crim. L.R., 464.

34. McCONVILLE, M. en BALDWIN, J., *Courts, Prosecution and Conviction*, Oxford, Clarendon Press, 1981, p. 205; The Royal Commission on Criminal Procedure, *The Investigation and Prosecution of Criminal Offences in England and Wales: the Law and Procedure*, Londen, H.M.S.O., januari 1981, p. 185.

35. ZANDER, M., 'The Innocent who Plead Guilty', *New Law Journal*, 1993, p. 85; ASWORTH, A., 'The Royal Commission on Criminal Justice. Plea, Venue and Discontinuance', *Crim. L. Rev.*, 1993, p. 831.

36. BALDWIN, J. en McCONVILLE, M., *Negotiated Justice*, Londen, Robertson, 1977, 128 p.

te voeren.³⁷ Deze ingrijpende verandering in de omkadering van het *plea of guilty*-systeem heeft, samen met andere voorstellen van de Commissie, een storm van kritiek doen ontstaan.³⁸ Het feit dat niet de rechter, maar wel de vervolgende partij op de voorgrond treedt bij de totstandkoming van de *guilty plea*, kan immers worden geïnterpreteerd als een procedureel kwaliteitsverlies. Ongeacht de kritiek die tegen de introductie van *charge bargaining* kan worden ingebracht, sluiten de voorstellen van de *Royal Commission* gedeeltelijk aan bij de huidige praktijk. Steeds meer blijkt de *guilty plea* het resultaat te zijn van informele akkoorden, die bilateraal tussen de procespartijen worden gesloten. Zoals door sommige auteurs wordt aangegeven, is het niet ongebruikelijk dat de raadsman van de verdachte en de *prosecutor* rechtstreeks met elkaar onderhandelen over de inhoud van de tenlastelegging.³⁹ Hierbij zal de *prosecutor*, in ruil voor een belofte van de verdachte schuldig te pleiten, zich bereid tonen de tenlastelegging te beperken tot enkele misdrijven. Indien deze praktijk door omzetting van de voorstellen van de *Royal Commission* juridisch zou worden erkend, dan zal de bestaande praktijk van *sentence bargaining* op lange termijn worden teruggedrongen.

2.3. DE 'PATTEGGIAMENTO' IN HET NIEUWE ITALIAANSE WETBOEK VAN STRAFVORDERING

Met het Nieuwe Wetboek van Strafvordering, de *Codice Vassalli* (1989), heeft het Italiaanse strafprocesrecht, dat voordien werd geregeld door de op inquisitoire leest geschoeide *Codice Rocco* (1930), een fundamentele gedaanteverwisseling ondergaan. Met het oog op een betere bescherming van de rechten van verdediging, hebben de opstellers van het Nieuwe Wetboek een accusatoire strafprocedure ingevoerd naar Angelsaksisch model.⁴⁰ Kenmerkend voor deze nieuwe rechtspleging is de erkenning van de verdachte als volwaardige procespartij, die reeds tijdens het accusatoir gestructureerde vooronderzoek verschillende rechtsmiddelen kan aanwenden. Verder werd het tegensprekelijk karakter van de fase ter terechtzitting hersteld, vermits de rechter zijn innerlijke overtuiging enkel mag baseren op bewijzen die hem door de partijen ter terechtzitting worden voorgelegd (het *onmiddellijkheidsbeginsel*).⁴¹ Hierdoor werd een einde gesteld aan de vroegere

37. The Royal Commission on Criminal Justice, Report, Londen, Her Majesty's Stationery Office, juli 1993, p. 114 en 303 (Rec. n° 161). Over deze voorstellen zie CANE, C. en STESSENS, G., 'The Process of Criminal Law Reform in England and Wales', *Panopticon*, 1994, 266-279; BRANTS, Ch., 'The Royal Commission on Criminal Justice. Meer van hetzelfde in de Engelse strafprocedure', *Delikt en Delinkwent*, 1994, 28-40.

38. Zie o.m. ASWORTH, A., 'The Royal Commission on Criminal Justice. Plea, Venue and Discontinuance', *Crim. L. Rev.*, 1993, 830-840; JACKSON, J., 'The Royal Commission on Criminal Justice. The Evidence Recommendations', *Crim. L. Rev.*, 1993, 817-829.

39. SPENCER, J., 'Le procès pénal en Angleterre', in *Procès pénal et droits de l'homme; vers une conscience européenne*, Parijs, P.U.F., 1992, p. 129; SMITH, A.T.H., *o.c.*, p. 98.

40. BOSLY, D.H., 'L'institution et le statut du juge d'instruction en droit comparé', *R.D.P.*, 1990, p. 835-839; COLIMET, C., 'Le nouveau Code de Procédure Pénale italien ou le problème du passage d'un modèle inquisitoire à un modèle accusatoire', *R.D.P.*, 1992, 255-284; CORSO, P., 'Italy', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, VAN DEN WYNGAERT, C. e.a. (ed.), Londen, Butterworths, 1993, 223-260.

41. ZANDER, M., 'From Inquisitorial to Adversarial. The Italian Experiment', *New Law Journal*, 17 mei 1991, p. 678.

rechtspraktijk waarbij de schuldvraag werd beslecht aan de hand van gegevens uit het strafdossier. Nochtans heeft deze evenwichtig gestructureerde procedure als nadeel dat slechts een minderheid van de strafzaken op deze wijze kan worden afgehandeld. Sommige auteurs schatten zelfs dat hoogstens 20% van alle misdrijven volgens de accusatoire standaardprocedure kunnen worden afgehandeld, zoniet riskeert het strafrechtssysteem spaak te lopen.⁴² Om de werklust van de rechtscolleges te verminderen, heeft de wetgever o.m. voorzien in een *applicazione della pena su richiesta delle parti* (of kortweg 'patteggiamento'), waarbij de bekentenis van de verdachte geldt als formeel bewijs. Krachtens de artikelen 444-448 C.P.P. kan het O.M. met de verdachte een akkoord sluiten over het bekomen van strafvermindering in ruil voor een *guilty plea*.⁴³ Indien dit akkoord door de rechter wordt bekrachtigd, heeft de verdachte recht op een strafvermindering van 1/3. Bovendien kan bij toepassing van deze vereenvoudigde procedure geen bijkomende straf worden opgelegd en worden de proceskosten ten laste van de staat gelegd. Vermits de Italiaanse *plea of guilty*-procedure zich nog in haar kinderschoenen bevindt, is het moeilijk na te gaan of het verhoopte succes van deze procedure in de praktijk wordt gerealiseerd. Het is echter niet onwaarschijnlijk dat een groot aantal strafzaken door onderling akkoord tussen de procespartijen worden afgehandeld. Doordat de wetgever de gratis rechtsbijstand in strafzaken sterk heeft beperkt⁴⁴, is de kans groot dat minder vermogende verdachten zullen instemmen met het hen aangeboden voorstel tot vereenvoudigde afdoening (cf. *infra*, 4).

2.4. FRANKRIJK: DE GUILTY PLEA IN DE HERVORMINGSVOORSTELLEN VAN DE COMMISSION DELMAS-MARTY

In haar eindrapport van juni 1990, heeft de *Commission Justice Pénale et Droits de l'Homme* (ook wel *Commission DELMAS-MARTY* genoemd) talrijke voorstellen geformuleerd om het strafproces in accusatoire zin te hervormen. Geïnspireerd door de Angelsaksische en de nieuwe Italiaanse strafprocedure, werd door de Commissie voorgesteld de verdachte te erkennen als een volwaardige procespartij, die, op voet van gelijkheid met het O.M., verschillende rechtsmiddelen tijdens het vooronderzoek kan aanwenden.⁴⁵ Vermits de voorgestelde procedure in de praktijk onmogelijk voor alle misdrijven kan worden toegepast, werd de invoering van een *plea of guilty*-procedure noodzakelijk geacht om een efficiënte strafrechtsbedeling te waarborgen.⁴⁶ Hoewel deze vereenvoudigde procedure hoofdzakelijk werd

42. BARLETTA-CALDERERA, G., 'Le Nouveau Code de Procédure Pénale', *R.D.P.*, 1992, p. 959; CORSO, P., *o.c.*, p. 251.

43. TAK, P.J.P., 'Enkele hoofdlijnen van de nieuwe Italiaanse strafvordering', *Delikt en Delinkwent*, 1992, p. 319.

44. Krachtens de Wet nr. 217 uit 1990 wordt het recht op gratis rechtsbijstand beperkt tot personen met een jaarlijks inkomen tot maximum 10 miljoen lires (ong. 260.000 fr.). De kosten die door de verdachte worden besteed om bewijzen à décharge te verzamelen (b.v. het honorarium van een privé detective) worden nochtans niet vergoed. Zie COLINET, C., *l.c.*, p. 272.

45. *Commission Justice Pénale et Droits de l'Homme*, *Rapport final sur la mise en état des affaires pénales* (juni 1990), Parijs, La documentation française, 1991, 111-234. Over deze voorstellen zie PRADEL, J., 'La mise en état des affaires pénales. Propos sceptiques sur le rapport de la Commission Justice Pénale et Droits de l'Homme', *D.*, 1990, Chr., 301-306; D'HAESE, C.E.D., 'Het rapport Delmas-Marty, la nouvelle cuisine procédurale', *Delikt en Delinkwent*, 1992, 112-117.

46. *Ibidem*, p. 119.

voorgesteld om de doelmatigheid van de strafprocedure te verbeteren, werden compenserende waarborgen vooropgesteld om elke ongeoorloofde druk van het O.M. op de verdachte te voorkomen. Enerzijds dient de strafrechter volgens de Commissie *in concreto* na te gaan of de verdachte de hem ten laste gelegde feiten niet heeft bekend om een medeplichtige van strafrechtelijke vervolging te behoeven.⁴⁷ Anderzijds moet volgens de Commissie de rechter actief nagaan of de proceskeuze van de beklagde niet kadert in een *marchandage* met het openbaar ministerie.⁴⁸ Uit deze overweging volgt dat elke vorm van *plea bargaining* door de Commissie ongeoorloofd wordt geacht. Uit buitenlandse ervaring blijkt nochtans dat *plea bargaining* haast onvermijdelijk voortvloeit uit een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten (cf. *infra*, 4). Vanuit die context moet de door de Commissie gestelde voorwaarde o.i. veeleer worden beschouwd als een weinig realistische doelstelling, die misschien werd geponereerd om de Angelsaksisch geïnspireerde voorstellen voor een ruim publiek aanvaardbaar te maken. Ten slotte werd door de Commissie beklemtoond dat de voorstellen inzake de invoering van een strafprocedure naar Angelsaksisch model enkel kunnen worden aanvaard als de wetgever voldoende waarborgen biedt aan minder vermogende verdachten. Terecht geeft de Commissie aan dat klassejustitie zal ontstaan indien de voorgestelde hervormingen niet gepaard gaan met een uitgebreid systeem van gratis rechtsbijstand.⁴⁹

De hervormingsplannen van de Commissie werden echter voorlopig opgeborgen door de toenmalige Minister van Justitie SAPIN, die in november 1991 een wetsontwerp indiende om de strafprocedure slechts op bepaalde punten aan te passen. Dit wetsontwerp, dat uiteindelijk resulteerde in de Wet van 4 januari 1993, heeft een evolutie ingezet die volledig afwijkt van de voorstellen van de Commissie.⁵⁰ Ook de nieuwe parlementaire meerderheid (RPR/UDF) heeft de voorstellen van de Commissie niet terug opgenomen. Ingevolge de Wet van 24 augustus 1993 werd de basisstructuur van de Franse strafrechtspleging, zij het mits enkele partiële wijzigingen, immers behouden.⁵¹ Ondanks deze koerswijziging blijven de voorstellen van de Commissie DELMAS-MARTY hun waarde behouden voor het debat rond de invoering van de *plea of guilty*-procedure. Uit de totaliteit van de formuleerde voorstellen kan o.i. duidelijk worden afgeleid dat de *plea of guilty*-procedure noodzakelijk voortvloeit uit een accusatoir strafproces, waarbij de klemtoon op de fase ter terechtzitting wordt gelegd. De door de Commissie voorgestelde standaardprocedure is ongetwijfeld verfijnd en rechtvaardig te noemen, maar is blijkbaar te tijdrovend om in alle gevallen te worden toegepast.

47. Commission Justice Pénale et Droits de l'Homme, *o.c.*, p. 159.

48. *Ibidem*, p. 159.

49. *Ibidem*, p. 141.

50. PRADEL, J., 'Observations sur une loi à refaire; à propos de la loi du 4 janvier 1993 sur la procédure pénale', *Rec. Dall. Sir.*, 1993, 4 februari, p. 39-40; JANSSENS, R., 'Overzicht van de recente hervormingen in het Franse strafprocesrecht', *Panopticon*, 1994, 122-138.

51. Zie JANSSENS, R., *l.c.*, p. 132.

2.5. NEDERLAND: DE GUILTY PLEA IN DE HERVORMINGSVOORSTELLEN VAN DE COMMISSIE MOONS

Vanuit de bekommernis tijd en kosten te besparen, heeft de ministeriële *Commissie Herijking Wetboek van Strafvordering* in november 1992 een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten voorgesteld.⁵² Door de Commissie werd namelijk vastgesteld dat de overgrote meerderheid van de verdachten in Nederland ter terechtzitting erkennen het hen ten laste gelegde feit te hebben gepleegd en dat de rechter bij het beoordelen van de strafmaat wel degelijk rekening houdt met de bekentenis van de feiten.⁵³ Vanuit deze achtergrond acht de Commissie het wenselijk een vereenvoudigde procedure in te voeren (art. 366a-e en 426 Sv.), waarbij de fase ter terechtzitting wordt beperkt tot een tegensprekelijk debat over de strafmaat. Verder werd de invoering van een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten noodzakelijk geacht om het onmiddellijkheidsbeginsel, zoals voorgeschreven door artikel 350 Sv., in ere te herstellen.⁵⁴ Voornamelijk vanuit praktische overwegingen werd deze bepaling door de Hoge Raad buiten werking gesteld, zodat het onderzoek ter terechtzitting in de huidige Nederlandse rechtspraktijk doorgaans uitsluitend berust op gegevens uit het strafdossier.⁵⁵ Volgens de Commissie biedt een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten de mogelijkheid onderzoeksverrichtingen conform artikel 350 Sv. opnieuw ter terechtzitting uit te voeren in zaken waarin de beklaagde de tenlastelegging betwist. Hierdoor kan een einde worden gesteld aan de bestaande *de auditu*-praktijk, zodat het tegensprekelijk gehalte van het onderzoek ter terechtzitting wordt verhoogd.

Ondanks het feit dat de voorgestelde procedure geheel is gebaseerd op de vrijwillige medewerking van de verdachte, werd door de Commissie niet beoogd een met de *plea of guilty* vergelijkbare procedure in te voeren. In een voorafgaand rapport inzake de hervorming van het gerechtelijk onderzoek, dat in 1990 werd uitgebracht, werd immers voorgesteld de gematigd inquisitoire structuur van het strafproces te behouden.⁵⁶ Daarom werd getracht de Angelsaksische *plea of guilty*-procedure optimaal in overeenstemming te brengen met de gematigd inquisitoire basisprincipes van de Nederlandse strafrechtspleging. Zo wordt o.m. voor-

52. Commissie Herijking Wetboek van Strafvordering, Rapporten herijking strafvordering (1989-92), onder redactie van G.J.M. CORSTENS, Arnhem, Gouda Quint, 1993, 183-186. Voor commentaar zie JORG, N., 'Een vereenvoudigde procedure in strafzaken', *N.J.B.*, 1993, 199-20; DE DOELDER, H. en 'T HART, A.C., 'Aparte procedure voor bekende verdachten?', *N.J.B.*, 1992, 629-630; GARE, D., 'De enkele bekentenis van de verdachte als uitsluitend bewijs in strafzaken', *N.J.B.*, 1992, 631-633; FRANKEN, A.A., 'De inzet van het geding; een vereenvoudigde procedure voor bekende verdachten', *Delikt en Delinkwent*, 1993, 202-224.

53. *L.c.*, Memorie van Toelichting, § 1.

54. PRAKKEN, T., 'Maar een tweesporig strafproces?', *N.J.B.*, 1992, p. 1297.

55. H.R., 20 december 1926, N.J., 1927, 85, zoals besproken door MINKENHOF, A., *De Nederlandse strafvordering*, Groningen, Tjeenk Willink, 1970, 3^e druk, p. 10-11; GARE, D.M.H.R., 'Het zwaartepunt in het strafproces', in *Schaduw vooruit. Rechtsgeleerde opstellen over het voorbereidend onderzoek in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1992, p. 1; SWART, A.H.J., 'The Netherlands', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, VAN DEN WYNGAERT, C. e.a. (ed.), Londen, Butterworths, 1993, p. 298; CORSTENS, G.J.M., *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1993, p. 47.

56. Commissie Herijking Wetboek van Strafvordering, *Herziening van het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 316 p.

gesteld dat de rechter ambtshalve kan beslissen de vereenvoudigde procedure niet toe te passen, zelfs indien de beklagde een vrijwillige bekentenis ter zitting heeft afgelegd. Hierdoor blijft de waarheidsvinding als doelstelling van de strafprocedure primeren op de procesautonomie van de verdachte. In zijn wetsontwerp van 16 december 1992 heeft de Minister van Justitie de krachtlijnen van de voorgestelde afzonderlijke procedure voor bekende verdachte overgenomen.⁵⁷ Het is echter niet zeker of de voorgestelde vereenvoudigde procedure ooit kracht van wet krijgt. Vooral in de rechtsleer zijn talrijke bezwaren geuit tegen deze vereenvoudigde procedure, die moeilijk te verenigen is met de Nederlandse inquisitoire traditie.⁵⁸

3. De toenemende 'consensualisering'⁵⁹ van de Belgische strafrechtspleging

Hoewel vooralsnog geen wettelijke initiatieven zijn genomen om een Angelsaksisch geïnspireerde *plea of guilty*-procedure in te voeren, is de vereenvoudiging van de strafrechtspleging met instemming van de verdachte niet vreemd aan het Belgische strafprocesrecht. In de eerste plaats kan men verwijzen naar de minnelijke schikking (V.S.B.G.)⁶⁰, die, sedert de Wet van 28 juni 1984, door het O.M. voor alle wanbedrijven en overtredingen kan worden voorgesteld. Kenmerkend voor deze, op consensualiteit gebaseerde afdoeningswijze, is dat het O.M. de verdachte voorstelt een bepaald bedrag te betalen, dat geplafonneerd is op de maximale geldboete. Door in te gaan op het voorstel tot minnelijke schikking verkrijgt de verdachte bijgevolg een pecuniair voordeel, dat evenwel is verbonden met een uitdrukkelijke afstand van het recht op toegang tot een rechter. Net zoals bij de *plea of guilty*-procedure is de toepassing van de minnelijke schikking in strafzaken afhankelijk van de expliciete instemming van de verdachte. In grote lijnen zijn de minnelijke schikking en de *plea bargaining* trouwens gebaseerd op hetzelfde stramen. Op discretionaire en unilaterale wijze wordt door de vervolgende partij een voorstel tot vereenvoudigde afdoening geformuleerd, dat nadien door de verdachte kan worden aanvaard of verworpen. Traditioneel wordt door de rechtsleer de vergelijking tussen het voorstel tot afhandeling bij wijze van minnelijke schikking en een contractueel aanbod afgewezen, omdat de Strafwet van openbare orde is en dus niet het voorwerp kan uitmaken van een overeenkomst.⁶¹ Hoewel dergelijke zienswijze inderdaad berust op een juridisch sluitende redenering, moet o.i. een te dogmatische kwalificatie van de minnelijke schikking vermeden worden. Geen wetsbepaling verbiedt immers dat de minnelijke schikking, naar analogie met de dading (art. 2044 B.W.), tot stand komt na onderling overleg tussen de partijen. Gelet op de overbelasting van het O.M., kan o.i. worden aangenomen dat deze justitiële instantie, in overleg met de verdachte, tracht bepaalde zaken bij wijze van

57. Over dit wetsontwerp zie FRANKEN, A.A., *l.c.*, p. 220.

58. Zie FRANKEN, A.A., *l.c.*, p. 209-212; PRAKKEN, T., *l.c.*, p. 1298-1300; DE DOELDER, H. en 'T HART, A.C., *l.c.*, p. 629. Bovendien is op een congres van de Nederlandse Juristenvereniging, gehouden te Leeuwarden op 10 juni 1994, gebleken dat een overgrote meerderheid van juristen gekant was tegen het voorstel tot invoering van een vereenvoudigde procedure voor bekende verdachten.

59. Deze term werd geïnspireerd door het opmerkelijke artikel van CORSTENS, G.J.M., 'Consensualiteit', *Delikt en Delinkwent*, 1994, 4-8.

60. Cf. *supra*, noot nr. 5.

61. MESSINNE, J., 'La nature juridique de la transaction en matière répressive', *R.C.J.B.*, 1972, p. 68.

minnelijke schikking af te handelen. Zoals door sommige auteurs wordt gesteld, heeft de toestand van overbelasting o.m. tot gevolg dat het O.M. zijn optreden bij voorrang concentreert op eenvoudige routinezaken.⁶² In dit perspectief bestaat de mogelijkheid dat het O.M. zich in complexe zaken bereid toont te onderhandelen over de voorwaarden die in het voorstel tot minnelijke schikking worden opgenomen. Dergelijke tendens is merkbaar in Nederland, waar krachtens de Wet Vermogenssancties (1983) het O.M. op vergelijkbare wijze bevoegd is misdrijven bij wijze van minnelijke schikking af te handelen. In complexe zaken, zoals b.v. gevallen van economische fraude, blijkt dat het transactievoorstel in de praktijk vaak berust op een voorafgaand akkoord tussen het O.M. en de advocaat van de verdachte.⁶³ In deze hypothese moet de minnelijke schikking beschouwd worden als een bilaterale rechtshandeling, die, naar analogie met de *plea bargaining*, te beschouwen is als het resultaat van een overeenkomst tussen twee procespartijen. Verder vertoont de minnelijke schikking raakvlakken met de Anglo-Amerikaanse strafrechtspleging omdat het ambtshalve onderzoek naar de materiële waarheid op de achtergrond wordt gesteld. De minnelijke schikking berust in wezen op een accusatoir concept van procederen, omdat een behandeling van de zaak ten gronde door een keuze van de procespartijen kan worden vermeden. Als gevolg daarvan is het mogelijk dat een strafzaak definitief wordt afgehandeld zonder dat een jurisdictionele instantie de schuld van de verdachte heeft vastgesteld. Naar onze mening is deze procedurele context niet bevorderlijk voor de correcte handhaving van strafnormen. Het is namelijk niet uitgesloten dat een verdachte, die in feite onschuldig is, toch het voorstel van het O.M. aanvaardt omdat hij een negatieve publiciteit van de zaak wil vermijden.⁶⁴ Opdat deze vorm van onrechtmatige sanctionering zou worden vermeden, is daarom vereist dat het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling pas wordt geformuleerd na een nauwgezet onderzoek van de tenlastelegging. In de huidige context van overbelasting bestaat echter het risico dat dit onderzoek wegens tijdsbesparing achterwege blijft en pas wordt uitgevoerd nadat het transactievoorstel door de verdachte wordt verworpen. Daarom is de introductie van een jurisdictionele controle op de minnelijke schikking aangewezen (cf. *infra*, 5).

Een andere met de *plea of guilty* vergelijkbare regeling is de bemiddeling in strafzaken. In geval de Procureur des Konings meent geen gevangenisstraf van meer dan 2 jaar voor de feiten te moeten vorderen en indien de verdachte bereid is de door hem aangerichte schade te vergoeden, kan krachtens het nieuwe artikel 216ter Sv. de zaak bij wijze van bemiddeling worden afgehandeld. Opdat de bemiddeling zou leiden tot het verval van de strafvordering, is vereist dat de verdachte uitdrukkelijk instemt met het bemiddelingsvoorstel en nadien aan alle door de Procureur des Konings opgelegde voorwaarden heeft voldaan. Voor beide partijen levert deze vereenvoudigde afdoeningswijze voordelen op. Door in te stemmen met het bemiddelingsvoorstel, vermijdt de verdachte de nadelige gevolgen van een strafrechtelijke veroordeling en van een stigmatiserende openbare behan-

62. DUPONT, L., 'Meningen van parketmagistraten over (veranderingen in) het vooronderzoek', *Panopticon*, 1981, p. 351 (i.h.b. de mening van L. HUYBRECHTS); OCKERS, J., 'Is het onderzoek in strafzaken oorzaak van overbelasting van de strafrechter?', *R.W.*, 1990-91, p. 455.

63. SWART, A.H.J., *o.c.*, p. 295; CORSTENS, G.J.M., 'Consensualiteit', *Delikt en Delinkwent*, 1994, p. 8.

64. KNIGGE, G., 'De strafvordering in het geding', in *Herbezinning op (de grondslagen van) het Wetboek van Strafvordering (Handelingen Nederlandse Juristenvereniging)*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1994, p. 57.

deling van zijn zaak. Voor het O.M. is de bemiddelingsprocedure voordelig omdat een gedeelte van de bij hem ter kennis gebrachte zaken binnen een korte tijd kan worden afgehandeld, zonder dat aanvullende procedurehandelingen moeten gesteld worden. Zo zal, in geval de opgelegde bemiddelingsvoorwaarden strikt door de verdachte worden nageleefd, een vordering tot onderzoek of een rechtstreekse dagvaarding voor het vonnisgerecht kunnen vermeden worden. Doordat de bemiddeling op tegensprekelijke wijze in het kabinet van de Procureur des Konings tot stand komt, zal bij deze afdoeningswijze ruimte bestaan voor informele onderhandelingen over de aard van de op te leggen maatregelen. Naar onze mening is het mogelijk dat de bemiddeling in strafzaken geschiedt op een wijze die vergelijkbaar is met de Amerikaanse *plea bargaining*, zij het dat dit akkoord niet wordt onderworpen aan een posterieure jurisdictionele controle. Krachtens artikel 216ter Sv. beschikt het O.M. immers over een ruime onderhandelingsvrijheid, vermits het toepassingsveld voor de bemiddeling in strafzaken niet *in abstracto* werd beperkt tot een bepaalde categorie misdrijven.⁶⁵ In principe komen alle misdrijven in aanmerking, op voorwaarde dat het O.M. in het concrete geval oordeelt dat het vastgestelde misdrijf niet moet bestraft worden met een gevangenisstraf van meer dan twee jaar. Hierdoor is het perfect mogelijk dat misdaden, in ruil voor de vrijwillige medewerking van de verdachte, door de Procureur des Konings bij wijze van bemiddeling worden afgehandeld.

De vergelijking tussen de beide vereenvoudigde procedures en de Amerikaanse praktijk van *plea bargaining* moet nochtans worden gesitueerd tegen de achtergrond van de onderliggende filosofie van beide rechtsfiguren. Op procedureel vlak kunnen deze vereenvoudigde procedures niet worden gelijkgeschakeld, omdat het voorstel tot afhandeling bij wijze van bemiddeling of minnelijke schikking geen voorwerp uitmaakt van een jurisdictionele controle *a posteriori*. Indien resp. de voorwaarden die aan het bemiddelingsvoorstel zijn gekoppeld strikt worden nageleefd of de voorgestelde geldsom wordt betaald, vervalt de strafvordering (art. 216ter en bis Sv.). In geen van beide gevallen worden de door het O.M. geformuleerde voorstellen door een rechter op hun regelmatigheid getoetst.

In tegenstelling tot in de Anglo-Amerikaanse strafrechtspleging heeft de verdachte wel de mogelijkheid de inhoud van het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling van de zaak te verifiëren aan de hand van gegevens uit het strafdossier. Ingevolge een Omzendbrief van het College van Procureurs-Generaal van 22 januari 1985, heeft de verdachte het recht het strafdossier in te kijken van zodra hij van het transactievoorstel in kennis werd gesteld.⁶⁶ Op deze wijze kan de verdachte controleren of de bewijzen op rechtmatige wijze zijn verkregen en kan hij nagaan of

65. Krachtens art. 216bis Sv. is de wettelijke grens voor de toepassing van de minnelijke schikking *in abstracto* beperkt tot wanbedrijven. Voor wat betreft de bemiddeling in strafzaken heeft de wetgever echter geen vaste bovengrens omschreven, vermits deze vereenvoudigde procedure krachtens art. 216ter Sv. door het O.M. kan worden aangewend 'voor zover het feit niet van aard schijnt te zijn dat het gestraft moet worden met een hoofdstraf van meer dan twee jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf'. Uit de Voorbereidende Werkzaamheden aan de Wet blijkt dat deze regeling voornamelijk is bedoeld om diefstal met geweld (art. 468 Sw.) in het toepassingsveld van de bemiddeling te brengen. Zie Ontwerp van Wet van 8 juli 1993 houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling van strafzaken, Verslag namens de Commissie Justitie uitgebracht door de heer ERDMAN, *Gedr. St.*, Senaat, zitting 1992-93, 652-2, p. 15-16.

66. BODSON, P.L., 'Procédures extra-judiciaires', *Panopticon*, 1987, p. 453.

het door het O.M. geformuleerde voorstel in evenredigheid staat tot de hem ten laste gelegde feiten. In tegenstelling tot de Angelsaksische strafprocedure, waarin een strafdossier ontbreekt, biedt het inzage-recht de verdachte de mogelijkheid om 'blufpoker' van het O.M. tegen te gaan (cf. *infra*, 4). Het is echter onduidelijk of het strafdossier door de verdachte of zijn advocaat mag worden geconsulteerd wanneer het O.M. voorstelt de zaak bij wijze van bemiddeling af te handelen. Vermits op basis van artikel 216ter, § 6 Sv. de verdachte zich enkel mag laten bijstaan door een advocaat, zal de verdediging zich in de huidige stand van zaken niet kunnen beroepen op een recht op inzage in het strafdossier. Indien dit in de praktijk het geval zou zijn, is het voor de verdediging onmogelijk na te gaan of de tenlastelegging correspondeert met de werkelijkheid of wordt gesteund door voldoende en rechtmatige bewijzen.

4. Bedenkingen bij de invoering van een plea of guilty-procedure

Vooreerst kan men zich de vraag stellen of de verdachte principieel gerechtigd is te verzaken aan de hem toegekende proceswaarborgen. Zoals terecht gesteld door A. DEN HARTOG, hangt het antwoord op deze vraag af van de grondrechtstheorie die men hanteert. Een afstand van rechten is immers enkel verdedigbaar wanneer wordt uitgegaan van een *liberale grondrechtstheorie*, waarin de rechten van verdediging uitsluitend worden geïnterpreteerd als een bescherming van de verdachte tegen arbitrair overheidsoptreden.⁶⁷ Deze visie impliceert logischerwijze een processueel zelfbeschikkingsrecht van de verdachte, vermits een afstand van rechten geen nadeel aan derden of aan de maatschappij toebrengt. In een *institutionele grondrechtstheorie* daarentegen, waarin proceswaarborgen worden geacht verbonden te zijn met een algemeen belang (zoals o.m. het democratisch gehalte van de samenleving), is er voor een afstand van rechten in beginsel geen ruimte.⁶⁸ Als gevolg van het publiek karakter van deze waarborgen is in deze context een processueel zelfbeschikkingsrecht onaanvaardbaar, zodat de rechten van verdediging als onvervreembare rechten moeten bestempeld worden.

De liberale grondrechtstheorie heeft de laatste decennia aan invloed gewonnen, doordat de Straatsburgse instanties een processuele handelingsbekwaamheid van de verdachte in beginsel erkennen. Vooreerst kan worden verwezen naar de beschikking van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens d.d. 23 maart 1972, waarin de Britse *plea of guilty*-procedure in overeenstemming werd geacht met artikel 6 E.V.R.M.⁶⁹ Hieruit volgt dat de proceswaarborgen van artikel 6 niet als onvervreembare rechten kunnen beschouwd worden. In dezelfde zin heeft het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geoordeeld dat de verdachte afstand kan doen van het recht op toegang tot een rechter⁷⁰, op voorwaarde dat deze afstand vrijwillig en zonder dwang tot stand komt (cf. *infra*, 5). Uit deze jurispru-

67. DEN HARTOG, A., *Artikel 6 E.V.R.M.: grenzen aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen*, Antwerpen, Maklu, 1992, p. 42.

68. *Ibidem*, p. 43.

69. E.C.R.M., 23 maart 1972, n° 5076/71, *Coll. of Dec.*, 40 (1972), X t./Verenigd Koninkrijk, zoals aangehaald door DEN HARTOG, A., *o.c.*, p. 167.

70. E.H.R.M., 27 februari 1980, *Publ. E.C.H.R.*, Serie A, Vol. 35, Deweer t. België, § 49; 'The waiver, which has undeniable advantages for the individual concerned as well for the administration of justice, does not in principle offend against the Convention'.

dentie vloeit voort dat de verdachte in beginsel vrij kan beschikken over de hem toegekende proceswaarborgen, doch enkel binnen de grenzen die door de Lid-Staten worden bepaald. Hoewel artikel 6 E.V.R.M. duidelijk is geïnspireerd op de Angelsaksische strafrechtspleging, impliceert deze verdragsbepaling niet dat de Lid-Staten verplicht zouden zijn een vereenvoudigde procedure voor bekende verdachten in te voeren. Hieruit volgt dat de Lid-Staten een ruime appreciatiebevoegdheid hebben om te bepalen binnen welke grenzen procesvoorschriften door een uitdrukkelijke keuze van de verdachte buiten werking kunnen gesteld worden.

Het verschil in opvatting over de processuele handelingsbekwaamheid van de verdachte moet worden gezien tegen de achtergrond van het traditionele onderscheid tussen een accusatoire en inquisitoire procedure. Het model van de liberale grondrechtstheorie wordt o.i. geconcretiseerd in een accusatoire strafrechtspleging. Kenmerkend voor deze stijl van procederen is de principiële procesautonomie van de verdachte, die vrij kan beschikken over de hem toegekende proceswaarborgen.⁷¹ Hierdoor moeten accusatoire strafprocessuele regels veeleer worden opgevat als normen van suppletief recht, waarvan de partijen bij onderling akkoord kunnen afwijken. De rechter vervult een lijdelijke rol en is gedwongen zich neer te leggen bij hetgeen hem door de partijen als bewijsmateriaal gepresenteerd wordt, zelfs al stemt dit niet volledig overeen met de ware toedracht der feiten.⁷² Het accusatoir strafproces heeft bijgevolg niet als fundamentele doelstelling het algemeen belang van de materiële waarheid te achterhalen, maar wel een geschil tussen twee gelijkwaardige partijen te beslechten.⁷³ Slechts in hogervermelde processtructuur, waarin de procesautonomie van de partijen centraal staat, is een *plea of guilty*-procedure ten volle op haar plaats.⁷⁴

In een inquisitoire procedure daarentegen worden alle procesregels, zelfs diegene die uitsluitend betrekking hebben op de rechtspositie van de verdachte, afgestemd op het algemeen belang van de waarheidsvinding. Vereenvoudigde strafprocedures zijn in deze context enkel verdedigbaar indien de keuze berust bij een jurisdictionele autoriteit, en niet bij de verdachte. Hierdoor sluit een zuiver inquisitoire rechtspleging in beginsel meer aan bij een institutionele grondrechtstheorie. In tegenstelling tot de Anglo-Amerikaanse strafrechtspleging, die typerend als *adversarial* wordt bestempeld⁷⁵, is de Belgische strafrechtspleging hoofdzakelijk gesteund op dit inquisitoir denkpatroon. Algemeen wordt aanvaard dat het onderzoek ter terechtzitting wordt geleid door de rechter, die op discretionaire wijze de debatten leidt en bijkomende onderzoeksdaden kan bevelen of afwijzen om de waarheid te achterhalen.⁷⁶ Doordat het onderzoek ter terechtzitting gericht is op het achter-

71. In die zin zie LAFAVE, W.R. en ISRAEL, J.H., *Criminal Procedure*, St. Paul, Minnesota, West Publishing Co., 1985, p. 16.

72. DEVLIN, P., *The Judge*, Oxford, Oxford University Press, 1979, p. 60-61.

73. VERIN, J., 'La philosophie de la justice criminelle et l'administration de la justice criminelle', *Rev. int. dr. pén.*, 1982, p. 825.

74. HERRMANN, J., 'The Philosophy of Criminal Justice and the Administration of Criminal Justice', *Rev. int. dr. pén.*, 1982, p. 851; JORG, N., 'Een vereenvoudigde procedure in strafzaken', *N.J.B.*, 1993, p. 200-203; KNIGGE, G., *o.c.*, p. 74.

75. Zie algemeen NIJBOER, J.F., 'The American Adversarial System in Criminal Cases: de achterkant van L.A. Law', *Recht en Kritiek*, 1992, 8-26.

76. VANHOUDT, C.J., *Strafvordering*, Gent, E. Story-Scientia, 1976, II, p. 270; D'HAENENS, J., *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, E. Story-Scientia, 1985, 2^e druk, p. 432; VERSTRAETEN, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen, Maklu, 1993, p. 391.

halen van de materiële waarheid, bestaat er weinig ruimte voor een procesautoonoom optreden van de beklaagde. Indien de rechter van oordeel is dat de afgelegde bekentenis van de verdachte niet overeenstemt met de materiële waarheid, kan hij immers steeds aanvullende onderzoeksmaatregelen bevelen. De vrijwillige aanvaarding van de tenlastelegging heeft bijgevolg geen bindende waarde, zodat de toepassing van een *plea of guilty*-procedure in een inquisitoir georiënteerde strafprocedure conceptueel onaanvaardbaar is. Zo zal de transplantatie van een *plea of guilty*-procedure in ons rechtsstelsel o.i. enkel zinvol zijn als het onderzoek ter terechtzitting naar Angelsaksisch model wordt geherstructureerd. Naar onze mening zal een *plea of guilty*-procedure de strafrechtsbedeling slechts reëel versnellen in die landen waar de fase ter terechtzitting, zoals in het Anglo-Amerikaanse rechtssysteem, wordt beheerst door het *onmiddellijkheidsbeginsel*. Krachtens dit beginsel, dat ook in de Italiaanse strafprocedure is aanvaard (cf. *supra*, 2.3.), mag de rechter zijn innerlijke overtuiging enkel baseren op rechtmatig verkregen gegevens die hem door de partijen ter zitting zijn voorgelegd. Concreet betekent dit dat alle tijdens het vooronderzoek verzamelde bewijzen ter terechtzitting moeten worden overgedaan, zodat het onderzoek ter terechtzitting in regel een geruime tijd in beslag neemt. Vermits deze rechtspleging onmogelijk voor alle strafzaken kan worden toegepast, is de *plea of guilty*-procedure een nuttig en noodzakelijk instrument om de werklast van de rechtscolleges te verlichten.

Voor wat de Belgische of Nederlandse strafrechtspleging betreft, kan men betwijfelen of een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten werkelijk noodzakelijk is om de werklast van de vonnisgerechten drastisch te verlichten.⁷⁷ In België wordt het onmiddellijkheidsbeginsel in de praktijk nauwelijks gerespecteerd. Met uitzondering van de procedure voor het Hof van Assisen blijkt in de praktijk dat de rechter zijn innerlijke overtuiging overwegend baseert op gegevens uit het strafdossier. Slechts in zeldzame gevallen worden bijkomende onderzoeksmaatregelen door de rechter bevolen, zodat de behandeling van de zaak ten gronde doorgaans in relatief korte tijd kan geschieden.⁷⁸ In deze context heeft de vrijwillige aanvaarding van de tenlastelegging door de beklaagde weinig invloed op de concrete duur van het onderzoek ter terechtzitting. Wanneer deze stijl van procederen in ons rechtssysteem behouden blijft, zal de invoering van een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten dan ook weinig tijdsbesparing opleveren.

Verder kan de invoering van de Anglo-Amerikaanse *plea of guilty* moeilijk worden aanvaard zonder een ingrijpende aanpassing van het bewijsrecht in strafzaken, dat momenteel is gebaseerd op een vrij bewijsstelsel. Algemeen aanvaardt men dat ingevolge artikel 342 Sv. de rechter bevoegd is alle voorgelegde bewijzen op discretionaire wijze te beoordelen.⁷⁹ Hieruit volgt dat, in tegenstelling tot een hiërarchisch gestructureerd wettelijk bewijsstelsel, alle bewijzen intrinsiek gelijk

77. GOUDSWAARD, J. en VAN LIERE, E., 'Herijking vanuit het perspectief van de advocatuur', *Justitiële Verkenningen*, 1993, nr. 8, p. 84.

78. BEKAERT, H. en QUARRE, Ph., 'Il faut, en matière pénale, rendre à la procédure d'audience le caractère accusatoire qu'elle a perdu', *J.T.*, 1978, p. 446; VAN DEN WYNGAERT, C., 'Belgium', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, Londen, Butterworths, 1993, p. 34.

79. HENRY, P., 'De l'intime conviction', in *Les droits de la défense en matière pénale*, 201-238, Luik, Ed. du jeune barreau de Liège, 1985, p. 207; VAN DEN WYNGAERT, C. en BOSLY, H.D., 'La preuve en procédure pénale comparée; le droit belge', *Rev. int. dr. pén.*, 1992, p. 113; TRAEST, Ph., *Het bewijs in strafzaken*, Gent, Mys & Breesch, 1992, p. 89-90.

zijn. Vermits de innerlijke overtuiging van de rechter determinerend is voor de beoordeling van de schuldvraag, heeft de bekentenis van de verdachte in principe geen bijzondere bewijswaarde. Strikt genomen is in deze context een afzonderlijke procedure voor bekende verdachten niet verdedigbaar, omdat de vrijwillige aanvaarding van de tenlastelegging niet automatisch resulteert in een beperkt debat over de strafmaat. In landen waar een *plea of guilty*-procedure van kracht is, werd de bekentenis van de beklaagde echter verheven tot een formeel bewijs, zodat de rechter principieel niet beschikt over een ruime appreciatievrijheid om de rechtsgevolgen van een bekentenis te bepalen. Wanneer de tenlastegelegde feiten vrijwillig door de beklaagde worden erkend, is de rechter gehouden een strafrechtelijke veroordeling uit te spreken, zelfs indien hij innerlijk niet overtuigd is van de schuld van de verdachte. Hierdoor vertoont de *guilty plea* een gelijkenis met de gerechtelijke bekentenis in burgerlijke zaken, die krachtens artikel 1356, § 2 B.W. bindende rechtskracht heeft.⁸⁰

Naast deze structurele argumenten kunnen ook bezwaren van inhoudelijke aard tegen de invoering van een *plea of guilty*-procedure in de Belgische rechtsorde worden geuit. Een gevaar dat o.i. inherent is aan de *plea of guilty*-procedure, is de druk op de verdachte om in te stemmen met de toepassing van deze vereenvoudigde procedure. Aangezien de vervolgende partij tijd en middelen kan besparen in geval de verdachte schuldig pleit, ontstaat het risico dat de afstand van processuele waarborgen eerder zal worden afgedwongen i.p.v. vrijwillig door de betrokkene te worden aanvaard. Vooral in de Verenigde Staten beschikt de vervolgende partij over een reeks strategische middelen om de verdachte te dwingen schuldig te pleiten. Enerzijds kan de *District Attorney* de ernst van de feiten (b.v. aanranding van de eerbaarheid) opblazen door het misdrijf anders te kwalificeren (b.v. verkrachting).⁸¹ Door toepassing van *plea bargaining* kunnen de feiten dan tot hun ware proporties worden herleid, met dien verstande echter dat de oorspronkelijk beoogde kwalificatie van aanranding van de eerbaarheid niet meer door de *District Attorney* moet worden bewezen. Anderzijds kan de *District Attorney* de verdachte misleiden omtrent de haalbaarheid van de zaak, door bijvoorbeeld te bluffen dat voldoende rechtmatig verkregen bewijzen à charge werden verzameld om de voorgenomen tenlastelegging te kunnen staven.⁸² Het impact van misleidende onderhandelingstechnieken wordt in zekere mate zelfs door het Supreme Court in de hand gewerkt. Zo werd in het arrest *Bordenkircher v. Hayes* gesteld dat de *District Attorney* steeds mag dreigen een hogere straf te zullen vorderen indien de verdachte weigert met hem een akkoord te sluiten.⁸³ Indien deze blufpoker-tactiek met succes wordt aangewend, zal de *District Attorney* uiteindelijk een veroordeling kunnen bekomen in een zaak die bij een behandeling ten gronde weinig schijn van

80. Zelfs indien de afgelegde bekentenis hem niet geloofwaardig lijkt is de civiele rechter verplicht met deze gegevens rekening te houden. Zie DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, Brussel, Bruylant, 1967, tome III, p. 1084.

81. ROSETT, A. en CRESSEY, D.R., *Justice by Consent: Plea Bargains in the American Courthouse*, Philadelphia, J.B. Lippincott, 1976, p. 100; KRATCOSKI, P.C. en WALKER, D.B., *Criminal Justice in America*, Glenview, Scott, Foresman & Co., 1978, p. 378; LEVINE, J.P., MUSHENO, M.C. en PALUMBO, D.J., *Criminal Justice in America: Law in Action*, New York, John Wiley & Sons, 1986, p. 378.

82. RICHERT, J.P., *l.c.*, p. 389; SCOTT, R.E. en STUNTZ, W.J., 'Plea bargaining as a contract', *Yale Law Review*, 1992, p. 1938.

83. S.C., *Bordenkircher v. Hayes*, 434 U.S. 357 (1978), geciteerd door REID, S.T., p. 455.

kans had, b.v. omdat een cruciaal bewijs à charge door een substantiële nietigheid is aangetast of omdat de uitspraak van de jury niet redelijk kan worden ingeschat. Vermits de bewijzen à charge niet worden gebundeld in een strafdossier, is het voor de verdachte in feite onmogelijk de gegrondheid van de tenlastelegging te toetsen, zodat de tactische zetten van de *District Attorney* in regel zullen resulteren in een *plea of guilty*. Doordat de verzamelde bewijzen niet door de verdachte of zijn raadsman kunnen worden geverifieerd, ontstaat bijgevolg het risico dat de aanvaarding van de voorstellen tot vereenvoudigde afhandeling van misdrijven wordt aangetast door dwaling of bedrog. Wat betreft de minnelijke schikking, is de kans in België gering dat hogervermelde onderhandelings technieken door het O.M. worden aangewend om de consensus van de verdachte te bekomen. Door gebruik te maken van de mogelijkheid tot inzage in het strafdossier (cf. *supra*, 2.5.), kan de verdachte (of zijn raadsman) inderdaad nagaan of het voorstel van het O.M. niet onredelijk is. Daarentegen kan de consensus van de verdachte wel door een wilsgebrek worden aangetast indien hij door het O.M. krachtens artikel 216ter Sv. wordt opgeroepen om een bemiddeling tot stand te brengen. Vermits in deze hypothese de verdachte (of zijn raadsman) vooralsnog niet de mogelijkheid heeft de ingeroepen bewijzen à charge te verifiëren, bestaat het risico dat de ernst van de zaak kunstmatig door het parket wordt overdreven. De bescherming van de verdachte tegen misleidende onderhandelings technieken zal dan uiteindelijk afhangen van de ervaring en de alertheid van zijn advocaat.

In landen waar *plea bargaining* een essentieel procesmechanisme vormt, komt het belang van een kwalitatief goede rechtsbijstand duidelijk naar voren. De participatie van een advocaat aan het informeel onderhandelingsproces laat in de eerste plaats toe na te gaan of de voorgestelde kwalificatie in redelijke verhouding staat tot de aard van de gepleegde feiten. Verder is de bijstand van een raadsman nuttig om eventuele bewijzen à décharge in de onderhandelingsfase naar voor te brengen, zodat de positie van de verdachte in het tot stand komen van een processueel akkoord kan worden versterkt. Het is vooral op dit vlak dat het praktisch verloop van de *plea of guilty*-procedure in verschillende landen problemen schept. In de praktijk blijkt namelijk dat mindervermogenende verdachten vaak door hun *pro deo* advocaat worden aangemaand in te stemmen met het door de vervolgende partij geformuleerde voorstel.⁸⁴ Deze situatie heeft hoofdzakelijk te maken met het feit dat de meeste door de staat aangestelde advocaten overbelast zijn en dus geen tijd hebben om de redelijkheid van de tenlastelegging nauwgezet te analyseren.⁸⁵ Zo beschouwen de meeste *public defenders* in de Verenigde Staten het als hun opdracht een zo gunstig mogelijke *deal* met de *District Attorney* uit de wacht te slepen, om deze vervolgens aan hun cliënt op te dringen.⁸⁶ Verder is vastgesteld dat sommige advocaten in bepaalde gevallen gebruik zouden maken van *plea bargaining* om zich op onverantwoorde wijze te ontdoen van cliënten die over een onvoldoende

84. LEVINE, J.P., MUSHENO, M.C. en PALUMBO, D.J., *o.c.*, p. 332; PONCET, D., 'Riforme in senso accusatorio ed esigenze correlative', in *Il nove Codice di procedura penale visto dall'estero*, Turijn, Giuffrè editore, 1991, p. 110; SPENCER, J., *o.c.*, p. 127.

85. RICHERT, J.P., *l.c.*, p. 377; LEVINE, J.P., MUSHENO, M.C. en PALUMBO, D.J., *o.c.*, p. 332.

86. MORAN, T.K. en COOPER, J.L., *Discretion and the Criminal Justice Process*, Port Washington, Ass. Faculty Press, 1983, p. 65; KATZ, L.R., LITWIN, L.B. en BAMBERGER, R.H., *Justice is the Crime*, Cleveland, Western Reserve University Press, 1972, p. 203.

financiële armslag beschikken.⁸⁷ Weliswaar vormt het *equality of arms*-beginsel de hoeksteen van de accusatoire strafprocedure, doch deze theoretische processuele gelijkheid zal enkel kunnen worden bereikt indien elke verdachte beschikt over voldoende mogelijkheden om zich behoorlijk te kunnen verdedigen. Dit gevaar werd terecht opgemerkt door de Commissie DELMAS-MARTY, die de Angelsaksisch geïnspireerde hervormingsvoorstellen uitdrukkelijk koppelde aan een uitgebreid stelsel van gratis rechtsbijstand (cf. *supra*, 2.4.). Indien geen feitelijke gelijkheid tussen de procespartijen kan worden gerealiseerd, is het niet uitgesloten dat onschuldige verdachten het slachtoffer worden van het informele onderhandelingsstelsel dat inherent is aan *plea bargaining*. De theoretische keuzevrijheid van de verdachte moet in die context sterk worden gerelativeerd.

Verder wordt door de *plea of guilty*, die nochtans een typisch accusatoire rechtsfiguur is, het inquisitoir gehalte van het vooronderzoek verhoogd. Deze paradoxale evolutie kan worden verklaard doordat de bekentenis van de verdachte principieel volstaat om een veroordeling van de verdachte te bekomen. Hierdoor is het verhoor van de verdachte in het Angelsaksische rechtssysteem in feite uitgegroeid tot het belangrijkste bewijsmiddel in strafzaken.⁸⁸ Het gevolg hiervan is dat de actuele Anglo-Amerikaanse strafrechtspleging enige gelijkenis vertoont met het zuiver inquisitoire strafproces ten tijde van het Ancien Régime, waarin de bekentenis van de verdachte werd verheven tot koningin van alle bewijsmiddelen (*regina probationis*).⁸⁹ Vooral in het Verenigd Koninkrijk moet worden vastgesteld dat het door de politie geleide vooronderzoek teveel is afgestemd op het verhoor van de verdachte, vaak ten koste van het verzamelen van forensisch bewijsmateriaal.⁹⁰ Als gevolg van deze situatie komt het zwijgrecht van de verdachte steeds meer onder druk te staan. Vaak worden door de politie allerlei manipulatieve ondervragingstechnieken gehanteerd, die ertoe leiden dat de meeste verdachten tijdens het politieel verhoor een verklaring afleggen.⁹¹ Een dergelijke evolutie is niet zonder gevaar, omdat ook onschuldige verdachten ten gevolge van politieke strategieën kunnen worden gedwongen de hen ten laste gelegde feiten te bekennen.⁹² Hierbij kan o.m. verwezen worden naar de recente reeks *miscarriages of justice*, die voor-

87. CHIAVARIO, M., 'Le procès pénal en Italie', in *Procès pénal et droits de l'homme; vers une conscience européenne*, Parijs, P.U.F., 1992, p. 87; MCCONVILLE, M. en HIRSKY, C., 'The Skeleton of Plea Bargaining', *New Law Journal*, 1992, p. 1374.

88. KAMISAR, Y., *Police Interrogation and Confessions*, Minnesota, The University of Michigan Press, 1980, p. 6.

89. BOEK, J.L.M. en NIJBOER, J.F., 'De bekentenis als de koningin van het bewijs', *Delikt en Delinkwent*, 1994, p. 41.

90. DEVLIN, P., *The Criminal Prosecution in England*, Londen, Oxford University Press, 1960, p. 48; MCCONVILLE, M. en BALDWIN, J., *Confessions in Crown Court Trials*, Londen, Royal Commission on Criminal Procedure, Research Study n° 5, H.M.S.O., 1980, p. 35; MAGUIRE, M. en NORRIS, C., *The Conduct and Supervision of Criminal Investigations*, Londen, Royal Commission on Criminal Justice, Research Study n° 5, H.M.S.O., 1993, p. 50; BRANTS, Ch., 'The Royal Commission on Criminal Justice. Meer van hetzelfde in de Engelse strafprocedure', *Delikt en Delinkwent*, 1994, p. 30.

91. MITCHELL, B., 'Confessions and Police Interrogation', *Crim. L. Rev.*, 1983, p. 598; HODGSON, J. en MCCONVILLE, M., 'Silence and the Suspect', *New Law Journal*, 1993, p. 660; Irish Council for Civil Liberties, *Police Interrogation Endangers the Innocent*, Dublin, I.C.C.L., 1993, 63 p.; DE SMET, B., 'Réflexions sur l'usage des techniques manipulatoires au cours d'un interrogatoire policier', *Journal du Droit des Jeunes*, 1994, n° 133, p. 30-32.

92. Zie DE SMET, B., 'La force probante de l'aveu en matière pénale', *R.D.P.*, 1994, p. 631-664.

namelijk te wijten zijn aan de systematische aanwending van psychologisch agressieve ondervragingstechnieken.⁹³ Om te vermijden dat een *guilty plea* het resultaat zou zijn van een onaanvaardbare druk tijdens het politieke verhoor, moet een strikte jurisdictionele controle op het zwijgrecht worden georganiseerd.

Ten slotte zal het vertrouwen van het publiek in de strafrechtsbedeling worden geschaad indien de *plea of guilty*-procedure op ruime schaal wordt toegepast. Door het informele karakter van deze vereenvoudigde procedure krijgt de strafrechtsbedeling de naam te koop te zijn.⁹⁴ Vermits de zaak niet meer ten gronde wordt behandeld, bestaat het gevaar dat het publiek het gerechtelijk apparaat ervan denkt de misdadiger zijn verdiende straf te laten ontlopen. Deze vrees is niet geheel onterecht, vermits het informeel onderhandelingsmechanisme van *plea bargaining* ook in het voordeel van de verdachte kan spelen. Gesteld dat de vervolgende partij in een omvangrijke zaak over onvoldoende tijd beschikt om alle facetten te onderzoeken, bestaat de kans dat de verdachte zijn tegenpartij ertoe beweegt strafvermindering toe te kennen in ruil voor een snelle procedure. Daarom is vereist dat, zeker in de huidige crisis van de strafrechtsbedeling, de invoering van een *plea of guilty*-procedure met dubbele voorzichtigheid benaderd wordt.

5. Besluit

Zoals in de inleiding werd weergegeven, is de *plea of guilty*-procedure een aantrekkelijk middel om de gerechtelijke achterstand in strafzaken tot een aanvaardbaar peil terug te dringen. De klassieke tweeledig gestructureerde strafprocedure, samengesteld uit het voorlopig onderzoek en het onderzoek ter terechtzitting, zou door toepassing van de *plea of guilty* immers kunnen worden beperkt tot een fractie van het aantal zaken. Voorstanders van een dergelijke vereenvoudigde procedure beroepen zich bovendien ook op het voordeel van strafvermindering dat de verdachte voor zijn medewerking kan bekomen. Het vooruitzicht van strafvermindering is ongetwijfeld voordelig voor een schuldige verdachte, doch is een hypothek voor een verdachte die onschuldig is of zich op het vermoeden van onschuld beroept. In de meeste rechtsstelsels kan de *guilty plea de facto* worden beschouwd als een verzachtende omstandigheid, vermits de bekennende verdachte kan rekenen op strafvermindering. Vanuit dit perspectief riskeert een verdachte die zich op het vermoeden van onschuld beroept zwaarder bestraft te worden dan de verdachte die afstand doet van zijn processuele waarborgen, wat moeilijk verenigbaar is met de basisprincipes van een democratische rechtsstaat.⁹⁵ Bovendien wordt door het verschil in strafmaat tussen een *guilty plea* en een *not guilty plea* binnen het strafrechtssysteem een druk gecreëerd die op lange termijn leidt tot een precaire rechtstoestand t.a.v. de onschuldige verdachte. Immers, hoe meer negatieve aspecten aan

93. ASHMAN, P., 'Miscarriages of Justice', *New Law Journal*, 1989, p. 983; EDWARDS, S., 'From Scapegoats to Sacrificial Lambs: the Guilford Four Affair', *New Law Journal*, 1989, 1449-1451; ROZENBERG, J., 'Miscarriages of Justice', in *Criminal Justice under Stress*, Londen, Blackstone Press, 1992, 91-117.

94. PIZZI, W.T., 'Reforming the Role of the American Prosecutor', *New Law Journal*, 1993, p. 1161.

95. In die zin zie EASTERBROOK, F.H., 'Criminal Procedure as a Market System', *Journal of Legal Studies*, 1983, p. 311.

de uitoefening van een recht worden verbonden, hoe kleiner de handelingsvrijheid van de verdachte zal zijn. De kritiek die tegen de invoering van een *plea of guilty*-procedure kan worden geformuleerd, kan o.i. even goed worden gericht tegen elke informele afdoeningswijze die door consensualiteit tot stand komt. Vooral inzake de toepassing van de minnelijke schikking in strafzaken kan men zich afvragen of de bestaande regeling geen ongeoorloofde druk op de verdachte in de hand werkt. Hierbij kan worden verwezen naar het arrest Deweer t. België⁹⁶, waarin voorstellen tot vereenvoudigde afhandeling van misdrijven door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in het toepassingsveld van artikel 6, § 1 E.V.R.M. werden gebracht. In deze zaak had het O.M., in afwachting van een vervolging op basis van de Prijzenwet van 22 januari 1945, aangekondigd een bedrijfssluiting op te leggen in geval de betrokkene niet met het geformuleerde voorstel tot afhandeling bij wijze van minnelijke schikking zou instemmen. Terecht heeft het Hof geoordeeld dat door de voorgenomen bedrijfssluiting een onredelijke dwang op de betrokkene werd uitgeoefend om afstand te doen van het recht op toegang tot een rechter. Opdat het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling in overeenstemming zou zijn met artikel 6, § 1 E.V.R.M., is volgens het Hof vereist dat de voordelen die door een akkoord met het O.M. kunnen bereikt worden, niet in onredelijk verband staan tot de voordelen die door een proces worden bereikt.⁹⁷ Hieruit volgt dat het O.M. een zekere proportionaliteit moet nastreven tussen de op te leggen straf en het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling. Precies voor wat de controle op de proportionaliteit en de gegrondheid van het door het O.M. geformuleerde voorstel tot minnelijke schikking of bemiddeling betreft, is de Belgische regeling o.i. onvolledig. In tegenstelling tot in de Angelsaksische strafprocedure moet het bereikte akkoord tussen de vervolgende partij en de verdachte niet vooraf door een rechter gehonoreerd worden. Samen met het recht op inzage in het strafdossier moet de voorafgaande rechterlijke toetsing o.i. worden beschouwd als een essentiële waarborg om de verdachte te beschermen tegen elke ongeoorloofde druk.⁹⁸ Doordat de beleidsvrijheid van het O.M. inzake de afhandeling bij wijze van minnelijke schikking nog steeds niet aan concrete en uniforme richtlijnen gebonden is, is het risico van dwang niet volledig uit te sluiten. Ook andersom kan de bestaande regeling aanleiding geven tot misbruiken. Vooral in complexe zaken kan het O.M. door de verdediging onder druk worden gezet om de zaak bij wijze van minnelijke schikking af te handelen. Daarom is het o.i. vereist dat de voorstellen tot vereenvoudigde afhandeling van misdrijven worden onderworpen aan een voorafgaande jurisdictionele controle, waarbij de regelmatigheid van de minnelijke schikking of bemiddeling wordt getoetst. Deze rechterlijke tussenkomst zou toelaten te controleren of de openbare orde en het individueel belang van de verdachte niet kenmerkend worden geschaad door de vereenvoudigde afhandeling van de zaak. Hierdoor

96. E.H.R.M., 27 februari 1980, *Publ. E.C.H.R.*, Serie A., Vol. 35, Deweer t. België.

97. E.H.R.M., *l.c.*, § 51: 'Accordingly (...) there was a flagrant disproportion between the two alternatives facing the applicant'. Over deze considerans zie DEN HARTOG, A., *o.c.*, en SWART, A.H.J., 'Plea Bargaining in a Civil Law System, The Present Discussion in The Netherlands', in *Rights of the Accused, Crime Control and Protection of Victims*, Jerusalem, Conference papers, 19-23 december 1993, p. 15.

98. In die zin ook CORSTENS, G.J.M., *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1993, p. 12.

wordt vermeden dat de minnelijke schikking tot stand komt door ongeoorloofde druk van respectievelijk de verdediging of van het openbaar ministerie. Bovendien houdt deze controle een extra waarborg voor de verdachte in, omdat kan worden nagegaan of het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling steunt op voldoende aanwijzingen van schuld. Op deze wijze kan een vereenvoudigde afhandeling van de zaak worden verworpen indien dit onvoldoende aanknopingspunten heeft met de materiële waarheid.

In dit opzicht kan worden verwezen naar het *Strafbefehlverfahren*, dat in Duitsland op grote schaal wordt toegepast.⁹⁹ Het initiatief voor deze vereenvoudigde procedure berust bij het openbaar ministerie, dat de veroordeling tot een geldboete vordert. De vordering van het O.M. dient vervolgens bekrachtigd te worden door een rechter, die uitsluitend op basis van het strafdossier uitspraak doet. Tegen deze jurisdictionele beslissing kan de verdachte binnen 1 week hoger beroep aantekenen, waarna de zaak in openbare terechtzitting op tegensprekelijke wijze wordt behandeld (§ 409 StPO). Een gelijkaardige regeling, de *ordonnance pénale*, is in Frankrijk van kracht voor bepaalde categorieën van overtredingen.¹⁰⁰ Het grote voordeel van deze procedure is dat het voorstel van het O.M. tot betaling van een geldboete aan een onafhankelijke controle wordt onderworpen.¹⁰¹ Geïnspireerd door deze procedure, werd door senator M. STORME in 1978 voorgesteld de minnelijke schikking te vervangen door een strafbevel.¹⁰² Dit wetsvoorstel, dat als gevolg van de Wet van 28 juni 1984 in de vergeethoek werd geduwd, blijft zijn waarde behouden inzake de problematiek rond de toelaatbaarheid van vereenvoudigde procedures voor bekende verdachten. Zonder het inbouwen van een rechterlijk fiat in de afhandeling van strafzaken bij wijze van minnelijke schikking of bemiddeling riskeert de toepassing van deze vereenvoudigde procedures op lange termijn te ontsporen. Vermits geen uniforme richtlijnen bestaan inzake de toepassing van vereenvoudigde afhandelingswijzen, blijft het risico bestaan dat, in de huidige context van overbelasting van het strafrechtssysteem, de verdachte onder druk wordt gezet met het transactie- of bemiddelingsvoorstel van het O.M. in te stemmen.

Ten slotte schept de huidige regeling inzake de afhandeling bij wijze van minnelijke schikking problemen omdat de keuzevrijheid van de verdachte op een negatieve manier door het O.M. kan worden beïnvloed. Hoewel niets erop wijst dat de verdachte in België een pecuniair nadeel ondervindt bij het afwijzen van een transactievoorstel, toch bestaat de kans dat het O.M. een beleid zou voeren waarbij het bedrag dat bij wijze van minnelijke schikking aan de verdachte wordt voorgesteld, lager is dan de geldboete die ter terechtzitting wordt gevorderd. Dergelijke beleids optie werd in Nederland geconcretiseerd in een Circulaire van de Procu-

99. Over deze procedure zie RIESS, P., 'Vereinfachte Verfahrensarten für die kleinere Kriminalität', in *Tendenzen der Strafprozessreform*, Darmstadt, Luchterhand Verlag, 1979, p. 116; PETERS, K., *Strafprozess. Ein Lehrbuch*, Heidelberg, C.F. Müller Juristischer Verlag, 1985, 4^e druk, p. 562-564; KUHNE, H.H., 'Germany', in *Criminal Procedure Systems in the European Community*, VAN DEN WYNGAERT, C. e.a. (ed.), Londen, Butterworths, 1993, p. 158.

100. MALGAUD, T. en THIRIAR, R., 'L'ordonnance du juge en droit français', *R.D.P.*, 1972, 856-959.

101. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, p. 516.

102. *Gedr. St.*, Senaat, 1979-80, 363. Voor een bespreking zie DE NAUW, A., 'De criminaliteitsbestrijding in het gerechtelijk arrondissement Brussel. Enkele persoonlijke visies over het beleid van het parket', in *Trends in criminaliteit en criminaliteitsbestrijding*, Antwerpen, Kluwer, 1982, p. 118.

reurs-Generaal, die bepaalt dat het transactiebedrag ongeveer 20% lager moet zijn dan de boete die het O.M. doorgaans voor dat misdrijf requireert.¹⁰³ Redelijkerwijze mag worden aangenomen dat het verschil tussen beide bedragen enkel bedoeld is om de verdachte die instemt met de minnelijke schikking, te 'belonen'. Indien dit onderscheid enkel zou dienen om de verdachte die opteert voor het normale procesverloop te penaliseren, zou er echter sprake zijn van machtsafwendings van de aan het O.M. verleende vervolgingsbevoegdheden. De toekenning van strafreductie aan verdachten die ingaan op het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling, kan worden gerechtvaardigd vanuit budgettair oogpunt. Indien de verdachte afstand doet van zijn recht op de openbare behandeling van zijn zaak, kan het O.M. immers tijd en middelen besparen, wat evenredig kan worden gecompenseerd door een aftrek van de normaal vooropgestelde straf. De reductie die wordt toegekend bij aanvaarding van de voorgestelde minnelijke schikking, houdt echter een extra straf in voor de verdachte die zich wil beroepen op het vermoeden van onschuld. Hierdoor wordt, naar analogie met het verschil in straftoemeting tussen een *guilty plea* en een *not guilty plea*, de handelingsvrijheid van de verdachte aangetast.

Opdat de keuzevrijheid van de verdachte effectief zou zijn, mag, in navolging van A. DEN HARTOG, een vereenvoudigde procedure enkel worden aangemoedigd door echte beloningen, niet door straffen.¹⁰⁴ Vanuit deze context is o.i. vereist dat een verwerping van een voorstel tot minnelijke schikking geen repercussies meer heeft op de geldsom die door het O.M. ter zitting wordt gevorderd. Naar onze mening zou het O.M. zijn eis ter zitting moeten beperken tot de geldsom die het voorgaandelijk aan de betrokkene bij wijze van minnelijke schikking had voorgesteld. Deze neutralisatie, die o.i. eveneens zou moeten gelden t.a.v. de bemiddeling in strafzaken, gaat echter niet ten koste van de efficiëntie van de strafrechtspleging. De verdachte die instemt met deze vereenvoudigde procedure, kan immers rekenen op belangrijke voordelen die niet van pecuniaire aard zijn. Zo zal de verdachte een mogelijk stigmatiserende behandeling ter terechtzitting ontwijken in geval hij ingaat op de hem voorgestelde minnelijke schikking. Bovendien zal de verdachte een melding in het strafregister vermijden als hij instemt met dit voorstel. Hierdoor zal een belangrijk aantal verdachten toch bereid zijn het voorstel tot vereenvoudigde afhandeling te aanvaarden, zodat de overbelasting van het strafrechtssysteem ook in deze hypothese binnen redelijke perken kan worden gehouden. In tegenstelling tot de beschreven reductie op de te betalen geldsom, staan deze factoren volledig los van de wettelijk bepaalde straf, zodat er van een onaantoonbare dwang o.i. geen sprake is. Deze elementen, met name de introductie van een strafbevelprocedure en de beperking van de gevorderde geldboete tot het bedrag van de minnelijke schikking, laten o.i. toe de toenemende noodzaak de strafrechtspleging te versoepelen te verzoenen met het rechtsbeschermend gehalte van de procedure.

103. Richtlijn van 29 juni 1988 voor transactie- en strafvorderingsbeleid van het O.M., *Stcrt*, 1988, 185, zoals aangehaald door DEN HARTOG, A., *Artikel 6 E.V.R.M.: grenzen aan het streven de straf eerder op de daad te doen volgen*, Antwerpen, Maklu, 1992, p. 250.

104. DEN HARTOG, A., *o.c.*, p. 267.